

УДК 65.011.46:346.545/546

Гримак О. Я., к.е.н., доцент ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького***СУТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

У даній статті розглядаються перспективи розвитку сільського господарства на основі ресурсного потенціалу сільських територій. В умовах сучасного ринку і стратегічної спрямованості на розвиток сільських територій, одним з першочергових завдань стає формування та оцінка поточних перспективних можливостей села, тобто його потенціалу. Досліджуються поняття «ресурсів» та «ресурсного потенціалу» в контексті розвитку сільських територій. Висвітлено модель формування потенціалу сільських територій на трьох основних рівнях: макрорівні, мезорівні та мікрорівні.

Ключові слова: *ресурси, потенціал, резерв, ринок, стратегія, сільське господарство, сільська територія, ресурсний потенціал, рівень, розвиток потенціалу.*

Постановка проблеми. Поняття ресурсного потенціалу було введено в економічній теорії уже давно. Проте питання його класифікації, аналізу і оцінки в даний час і досі розробляється. Ресурсний потенціал сільських територій в доступній кількості та структурі землекористування визначається як виробничий потенціал з урахуванням потреб внутрішнього попиту на продовольство і агроекологічних вимог.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження різноманітних аспектів економічного, виробничого і ресурсного потенціалу знайшло своє відображення в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: В. Г. Андрійчука, О. А. Богуцького, М. В. Гладія, Г. М. Підліснецького, О. І. Олексюка та інших. Дані дослідження скоріше присвячені формуванню та оцінюванню потенціалу конкретного підприємства і не мають галузевотериторіальної спрямованості. Проте в умовах сучасного ринку і стратегічної спрямованості на розвиток сільських територій, одним з першочергових завдань стає формування та оцінка поточних перспективних можливостей саме території, тобто її потенціалу; збалансування можливостей і резервів для досягнення запланованих задач та з метою виживання в умовах конкуренції сьогодні та в перспективі.

Метою даної статті є дослідження перспектив розвитку сільських територій на основі обґрунтування методів оцінки та збалансованого використання їх ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження поняття ресурсного потенціалу потрібно починати з трактування самої категорії ресурсів. Отже, термін «ресурс» в загальному означає запас або джерело. Зазвичай ресурси бувають природного походження або формуються під впливом людини. До ресурсів також відносять:

- джерела існування, підтримки або допомоги, які можуть бути легко використані при необхідності;
- сукупне багатство країни або те, за допомогою чого воно може бути вироблене;
- грошові кошти, активи або будь-яке майно, яке може бути в них перетворене;
- доступні можливості, що надаються розумом або внутрішні можливості людини;
- вчинок або діяльність, до якого можна вдатися у разі надзвичайної ситуації.

Отже, ресурси – це сукупність будь-яких матеріальних чи нематеріальних цінностей, які вважаються корисними для досягнення певної мети. Перевагами використання ресурсів можуть бути збільшення багатства, благополуччя задоволення потреб.

Поняття ресурсів може бути застосоване у різних сферах, тому ресурси класифікують на:

- біологічні;
- інформаційні;
- земельні або природні;
- економічні;
- трудові або людські;
- капітальні або інфраструктурні;
- матеріальні і нематеріальні.

Сам процес функціонування будь якого об'єкту господарювання постійно вимагає залучення нових ресурсів. Термін "потенціал" (від латин. *potentia* — сила, можливість) можна трактувати як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері [2].

У сучасному трактуванні, «потенціал — це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язаних з функціонуванням виробництва й прискоренням НТП» [1].

Термін «потенціал» є прикладом комплексного показника, здатного охарактеризувати не тільки сучасний стан об'єкта, але й найбільш імовірні перспективи його розвитку. Такий показник в цілому відповідає ряду вимог, у першу чергу, відображаючи потенційні властивості об'єкта, рівень використання цих «властивостей» і здатність до їх розвитку. Потенціал можна класифікувати на: народно-господарський потенціал; економічний потенціал; інтелектуальний потенціал; природно-ресурсний потенціал; науково-технічний

потенціал; кадровий потенціал; виробничий потенціал; потенціал інфраструктури; інформаційний потенціал; організаційний потенціал; потенціал соціального розвитку; потенціал продуктивних чинностей і виробничих відносин.

Термін «сільські території» використовують для позначення сільської місцевості конкретних частин країни, а саме природно-економічних, адміністративно-територіальних утворень та ін. Важливим аспектом існування сільських територій є те, що вони є ресурсною базою для сільського господарства, розвиваються у тісному зв'язку, але кожний своїм шляхом [4]. Сільські території не є ізольованим об'єктом країни чи підсистеми економіки зокрема. Вони об'єднують природні, виробничо-господарські, соціальні, політичні складники, що перебувають під управлінським та регулятивним впливом територіальних громад, органів місцевого самоврядування, органів державної влади, бізнесу та громадськості.

Проблема специфіки та цілісності розвитку сільських територій стала пріоритетною особливо завдяки поширенню концепції сталого розвитку, а також у зв'язку з усе більшою спрямованістю аграрної політики на перспективний розвиток сільських територій. Ще донедавна розвиток сільських територій ґрунтувався на основі процесів індустріалізації і урбанізації. Це означало, що необхідно "всмоктати" з села усі можливі ресурси, а в основному робочу силу, щоб використовувати їх в містах. Тому сьогодні і так актуально постала проблема формування та оцінки поточних перспективних можливостей саме сільських територій, тобто їх потенціалу.

Потенційні та реальні можливості розвитку сільських територіальних утворень визначає їх ресурсно-функціональний складник. Зв'язок між ресурсами і функціями територій полягає в тому, що функціональність останніх є проекцією ресурсного потенціалу, задіяного в процесі розвитку об'єкта. Так само і розподіл функцій сільських територій на пріоритетні і другорядні визначається наявними ресурсами. Причому ефективно задіяння потенційних ресурсів, які раніше не використовувалися, здатне прискорити розвиток територій і навіть змінити їх сутнісні характеристики [3].

Ресурсний потенціал сільських територій визначається наявністю ресурсів і можливістю використання резервів, які воно має. Його можна розділити на:

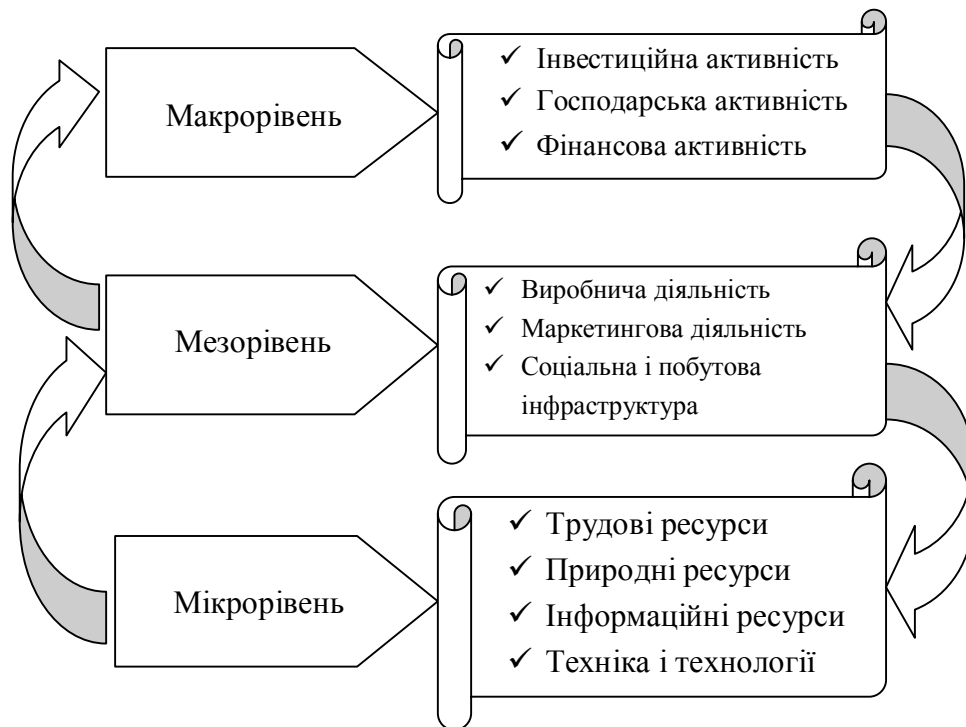
- реалізований потенціал, тобто потрібна частка або увесь існуючий ресурсний потенціал, що вже використовується зацікавленими суб'єктами господарювання на селі для досягнення певної мети на момент оцінки;
- не реалізований потенціал – це частка або увесь існуючий ресурсний потенціал на селі, що не використовується на момент оцінки за внутрішніми або зовнішніми причинами й існування якого розглядається як потенційні невикористані можливості об'єкта дослідження. Нереалізований потенціал у сільському господарстві може виникати як сезонне явище, і він може перетворитися із реалізованого потенціалу в нереалізований внаслідок

конкурентної боротьби, коливань попиту та пропозиції. В свою чергу у не реалізованому потенціалі можна виділити резерв та надлишок;

➤ потенціал розвитку.

Щодо рівня реалізованості ресурсного потенціалу сільських територій України, то його можна віднести до третьої категорії, що являє собою здатність піддаватися змінам, які забезпечать посилення існуючих або появу нових можливостей розвитку, і можуть бути додатково створені у розмірах, обмежених природними, організаційно-технічними та загальноекономічними умовами.

Потенціал сільських територій можна поділити на три рівні (рис. 1). Мікрорівень враховує виробничий потенціал сільського господарства, який включає в себе трудові, природні, інформаційні ресурси, а також техніку і технології сільськогосподарського виробництва. Мезорівень включає в себе соціальну і побутову інфраструктуру, маркетингове середовище та виробничу діяльність на певній сільській території. Цей рівень забезпечує господарську діяльність, тобто визначається ринковий потенціал певної сільської території. Макрорівень є інституціональним рівнем, на якому визначається сукупний потенціал сільської території, який характеризується інвестиційною, господарською та фінансовою активністю. Кожен рівень є визначальним для попереднього і характеризується зв'язаністю та взаємозалежністю.

Рис. 1. Модель формування потенціалу сільських територій

Протягом останніх років сільські території України були піддані різним змінам і їм довелося пристосовуватися до нових економічних і соціальних потреб. Діяльність сільського і лісового господарства робить сільські території найголовнішими постачальниками як продовольства, так і іншої продукції необхідної для решти галузей економіки країни. До того ж сільські території все частіше стають центрами виробництва біоенергії, гідроресурсів та інших альтернативних джерел енергії. З економічної точки зору важливість сільських територій вбачається в перспективі розвитку нових економічних секторів, таких як сільський туризм та інша діяльність пов'язана з природними і культурними активами. Проте на сьогодні вони залишаються відносно ізольованими, віддаленими від центрів ухвалення рішень, економічно і соціально неоднорідними, значною мірою залежними від природних ресурсів. В той же час сільські території – це специфічний вид складної соціально-екологічної системи, яка характеризується гармонійною єдністю економічної, екологічної та соціальної підсистем. Тому формування та розвиток ресурсного потенціалу сільських територій України має стати важливою складовою внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Висновки. В умовах сучасного ринку і стратегічної спрямованості на розвиток сільських територій, одним з першочергових завдань стає формування та оцінка поточних перспективних можливостей села, тобто його потенціалу. Ресурсний потенціал сільських територій визначається наявністю ресурсів і можливістю використання резервів, які воно має. Використовуючи в повній мірі наявний ресурсний потенціал сільських територій можна розширити експорт сільськогосподарської продукції, подолати продовольчу кризу, а також підвищити рівень споживчих потреб населення усієї країни і поліпшити розвиток соціальної сфери села.

Література

1. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : Навч. пос. / Бачевський Б. Є., Заблудська І. В., Решетняк О. О. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
2. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник./ А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : В-во «Знання», 2007. — 1072 с.
3. Павлов О. П. Регіональна історія України // Збірник наукових статей. Випуск 3.— С. 113–132.
4. Трегобчук В. М. Актуальні проблеми сталого розвитку сільських територій // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: Матеріали Сьомих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 9-10 лист. 2005 р. — Київ, 2006. С. 69–76.

Анотація

В даній статті розглядаються перспективи розвитку сільського господарства на основі ресурсного потенціалу сільських територій. В умовах сучасного ринку і стратегічної спрямованості на розвиток сільських територій, одним з основних завдань є формування і

оценка существующих и перспективных возможностей села, то есть его перспективы. Исследуются понятие «ресурсов» и «ресурсного потенциала» в контексте развития сельских территорий. Отображена модель формирования потенциала сельских территорий на трех уровнях: макроуровне, мезоуровне и микроуровне.

Ключевые слова: ресурсы, потенциал, резерв, рынок, стратегия, сельское хозяйство, сельская территория, ресурсный потенциал, уровень, развитие потенциала.

Summary

This paper discusses the prospects for agricultural development based on the resource potential of rural areas. In the terms of market conditions the key strategic orients of rural areas development is forming and evaluation of perspective of rural territories and their potential. We investigate the concept of "resources" and "resource potential" in the context of rural development. Model of potential forming in rural areas in three stages: macrolevel, mezzolevel and microlevel are considered.

Key words: resources, potential, reserves, market, strategy, agriculture, rural areas, resource potential, level, potential development.

Рецензент – к.е.н., доцент Гачек Т.С.